

e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 3 | číslo 4 | 2016
červenec – srpen

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

**Knižní novinky aneb
v NK ČR knihy také vydáváme**

**Ohlédnutí za výročím Josepha
Steplinga**

**Jak probíhá digitalizace fondu
NK ČR**

**Střípky z Archivu NK ČR /
125 let rozhledny
a lanové dráhy na Petříně**

**Významné návštěvy a události
v NK ČR**

Tvořivé ruce

e-zpravodaj Národní knihovny ČR

ročník 3 | číslo 4 | 2016 červenec – srpen | beta verze
Dvuměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce: *Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ*
Redakční rada: *Irena MAŇÁKOVÁ (předseda), Jana HUŇOVÁ,*
Karolína KOŠŤALOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ
Grafické zpracování: *Klára LINARTOVÁ*

Příspěvky připravili: *Kateřina HEKRDLOVÁ, Hana HLUŠIČKOVÁ,*
Zuzana KOPEČNÁ, Jaroslav KVASNICA,
Zuzana KVAŠOVÁ, Jan LUKAVEC, Ivan LJUBKA, Jana ORLOVÁ,
Barbora RUDIŠINOVÁ, Marcela STROUHALOVÁ,
Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace: Archiv NK ČR, *Lenka Kniha BARTUŇKOVÁ,*
edu.techmania.cz, Manuscriptorium,
meteoritemanuscripts.blogspot.cz, Odbor služeb NK ČR,
Oddělení výstav NK ČR, *Zuzana KVAŠOVÁ*, Projekt Knihy
znovu nalezené, Royal Society Centre for History of Science,
Wikipedia, www.cmes.cz, www.cnb.cz

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:
e-zpravodaj.nkp.cz

Co je nového 3

Provozní doba o letních prázdninách

Projekt Knihy znovu nalezené

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme /
Knihy znovu nalezené

Představujeme 4

Signatura Karlovy koleje na čisto
aneb dva obrázky téže knihy

Ohlédnutí za výročí Josepha Steplinga
(29. 6. 1716 v Řezně – 11. 7. 1778 v Praze)

Jak probíhá digitalizace fondu NK ČR

Tři otázky pro: Zuzanu Kvašovou,
ředitelku Odboru digitálních fondů

Zajímavosti a tipy 7

Co čte knihovník? / Tváře skal

Střípky z Archivu NK ČR / 125 let rozhledny a lanové
dráhy na Petříně

Archivace webu v národních knihovnách – průzkum

Významné návštěvy a události v NK ČR

Kalendárium aneb víte, že ...

Zveme vás 12

Tvořivé ruce

Projekt Klementinum 190
– Balada pro Klementinum: dialog hudby
a současného tance

– Adam Borzič a Magdaléna Šipka: V uchu
pne se strom, zvěř vychází ze záře...

Titulní fotografie: Eva Hodíková

Pohled na raně barokní kašnu na Révovém nádvoří, 2006

Co je nového**Provozní doba o letních prázdninách**

V době od 4. července do 28. srpna 2016 bude
celá Národní knihovna uzavřena:

- o sobotách a nedělích
- od úterý 5. července do středy 6. července
– státní svátky
- od pondělí 25. července do neděle 7. srpna
– letní uzavírka

Projekt Knihy znovu nalezené

Projekt Knihy znovu nalezené, financovaný
z 80 % z EHP, ukončil svou první fázi. Nezbyvá než se
ohlédnout za jeho výsledky a podívat se, co pracovníky
čeká v následujících jedenácti měsících.

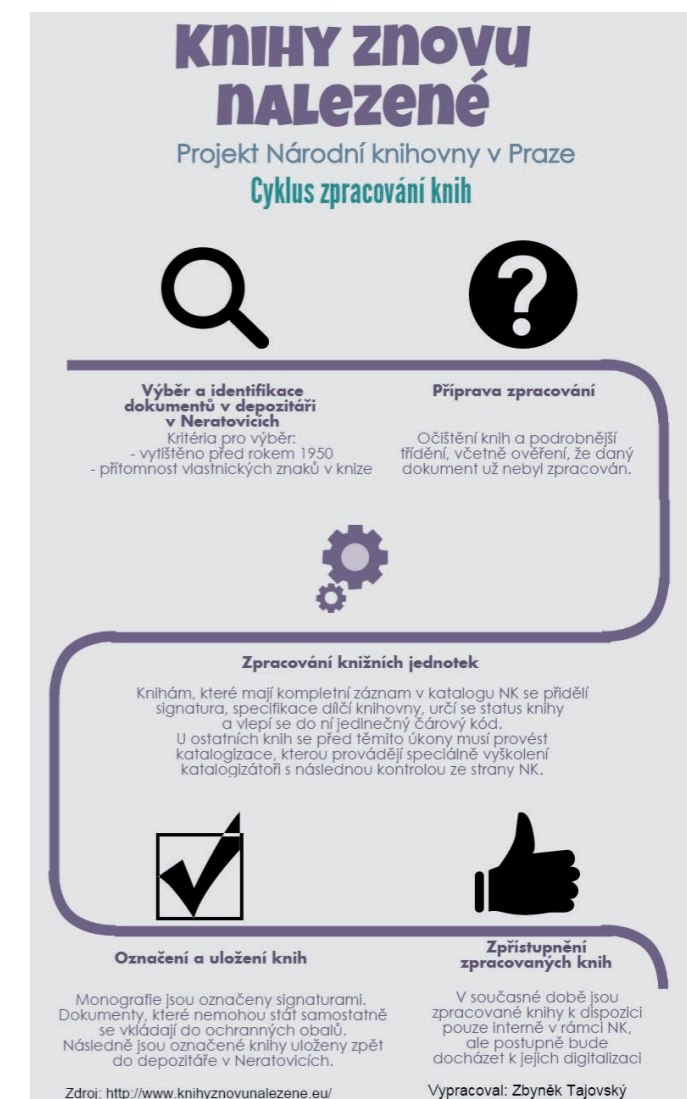
Původně šestnáctiměsíční projekt realizovaný
ve spolupráci s norskou nadací Stiftelsen Arkivet si jako
základní úkoly vytyčil zpracovat 12 000 jednotek z rezerv-
ních fondů NK ČR, posoudit jejich právní stav, výsledky
prezentovat formou dvou výstav – virtuální a fyzické, pro-
vést základní archivní výzkum k této tematice a nakonec
uspořádat dva závěrečné semináře pro odborné publikum.

Všechny tyto cíle se podařilo splnit – zpracování
knih přineslo navíc mnohé poznatky o původních vlastní-
cích knih obsažených v této kolekci NK ČR. Právní analy-
zu k rezervním fondům provedl děkan Právnické fakulty UK
prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., stejnojmennou výstavu
mohli čtenáři spatřit od 31. 3. do 21. 5. 2016 v hlavní
chodbě Klementina. Virtuální výstavu si mohou nadále
prohlédnout na stránkách www.knihyznovunalezene.eu.

V průběhu března 2016 byly zorganizovány dva
odborné semináře – první v norském Kristiansandu,
který se zaměřil především na cenzuru knih, druhý po-
tom v Praze, zaměřený na problematiku knižní kultury
po roce 1938. Počátkem května vyšla monografie
M. Strouhalové *Knihy znovu nalezené: Konfiskované kni-
hy po druhé světové válce ve správě NK ČR*.

Projekt se dočkal poměrně velkého mediálního
ohlasu, který nastartovala „novinářská kachna“ norského
žurnalisty, jenž informoval, že v kolekci rezervních fondů
se našla část okultní Himmlerovy knihovny. Tyto neo-
věřené informace o senzačním objevu v Praze převzal
z norských médií britský *Daily Mail* a poté i česká média.
Kolekce je opravdu částečně tvořena z knih nepřátel Říše
– např. knihovny zrušených zednářských lóží a ve své
správě je měla v období nacistické éry knihovna sedmé-
ho úřadu RSHA, tedy Hlavního říšského bezpečnostního
úřadu, u jehož zrodu stál v roce 1939 H. Himmler. Žádnou
další souvislost s jeho osobou se nám však nalézt nepo-
dařilo.

Zpracované knihy budou dostupné čtenářům
v prezenčním vypůjčném režimu knihovny. V průběhu
trvání projektu bylo objeveno téměř dva tisíce původních
vlastníků knih. V rámci dalších výzkumných aktivit se sou-
středíme především na to, kdo tito vlastníci byli. Výsledky
budou dostupné na konci září tohoto roku prostřednictvím
projektového webu. Z medailonů původních vlastníků
vznikne v dalším období výukový program pro studen-
ty středních a vysokých škol, který chceme v roce 2017
„otestovat“ nejen na českých, ale i norských studentech.

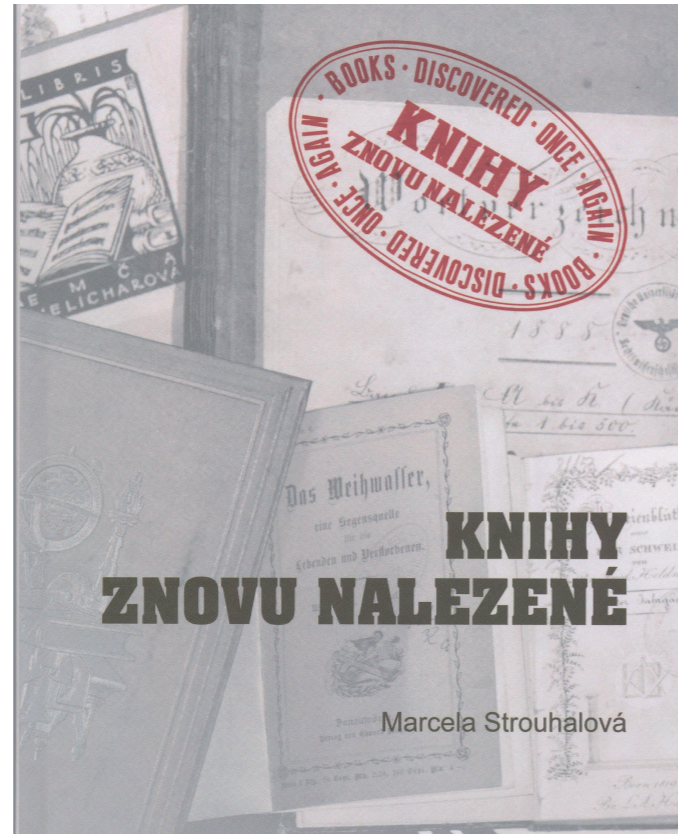
Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

Knihy znovu nalezené

Konfiskované knihy po druhé světové válce
ve správě NK ČR
Marcela Strouhalová

Publikace, výstup projektu Knihy znovu nalezené, podhrnuje roušku tajemství, která dosud halila obsah rezervních fondů Národní knihovny ČR, uložených dnes v Neratovicích. Vrací nás tak proti proudu času do doby válečné i poválečné, kdy za měrné jednotky konfiskovaných knih byly brány ne kusy, ale „bedny, balíky a vagony“. Při výběru ke zpracování byly z množství dokumentů upřednostněny knihy, které jsou označeny provenienčními znaky, ať už razítkem nebo exlibris. Po zpracování dvanácti tisíců knih, provedení právní analýzy a archivním průzkumem, je zřejmé, že paleta původních vlastníků je velmi pestrá a nezahrnuje, oproti původním předpokladům, jen konfiskáty zavlčené na území protektorátu z Velkoněmecké říše za války či knihy z nejrůznějších německých institucí svážené do tehdejší Národní a univerzitní knihovny z mnoha míst osvobozené republiky.

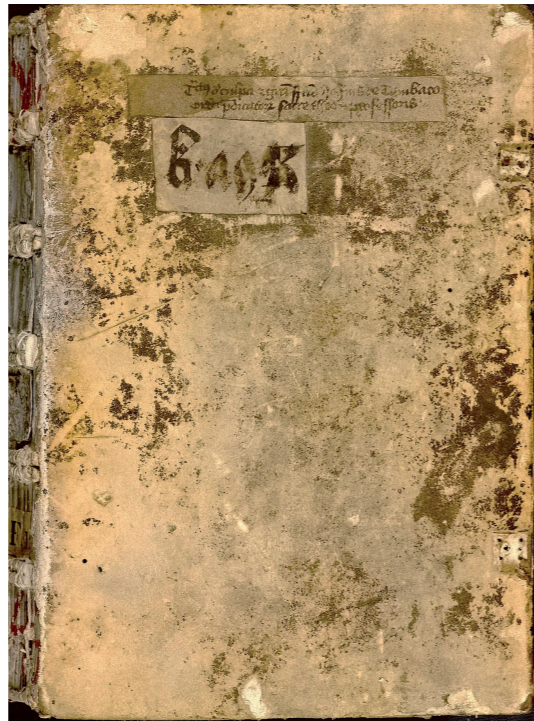
Autorka připomíná i další poválečný osud konfiskátů, které byly provizorně umístěny na severočeských zámcích a hradech, kde docházelo k jejich prvotnímu třídění, často s nasazením zdravých knihovníků. Upřesňuje také legislativní rámec nakládání s kulturním majetkem, který vymezovaly dekry prezidenta republiky, a mapuje kompetence jednotlivých úřadů, jakými byly vedle ministerstva školství, ministerstva vnitra a Fondu národní obnovy např. sekretariát pro evidenci památek či komise pro zajišťování uměleckých a historických předmětů. Zařazuje také výběr písemných pramenů vztahujících se k tématu. To jí pak umožňuje podat stručnou analýzu mechanismů, jež ovlivňovaly tok knih především v období těsně po válce, a tím položit základní kameny k hlubšímu bádání. Mnoho otázek zůstalo nicméně nezodpovězeno. Knihy vůbec provázelo velké ticho, jako by se snad ani nejednalo o kulturní předměty, přestože v období po druhé světové válce změnilo několik milionů knih svého vlastníka, a na knihy pamatovala i normotvorná činnost státních úřadů.

Grafický návrh obálky A. Křesalová, NK ČR

Představujeme

Signatura Karlovy koleje na čisto aneb dva obrázky těžce knihy

Signatura Karlovy koleje

Knih z daru Karla IV.

Ohlédnutí za výročím Josepha Steplinga (29. 6. 1716 v Řezně – 11. 7. 1778 v Praze)

Dne 29. června uplynulo 300 let od narození významného představitele české (i německé) vědy, jehož připomíná jedno z dvaasedmdesáti jmen české historie pod okny Národního muzea v Praze. S Klementinem je spojen v souvislosti s observatoří, kterou zde spoluzaložil.

V článku v minulém čísle, věnovaném výročí narození Karla IV., byl v jednom odstavci podrobný popis signatury, označující knihy Karlovy koleje. U textu však byl omylem uveden obrázek hřbetu knihy s mladší signaturou. Na omyl nás upozornil PhDr. Kamil Boldan z Oddělení rukopisů a starých tisků, za což mu velice děkujeme.

Na obrázku s popiskou *Knih z daru Karla IV.* je rukopis sign. XIII F 12 (poslední číslo je na hřbetu špatně vidět). Svazek opravdu pochází z daru Karla IV., ovšem ukazuje hřbet knihy s moderní (tištěnou) knihovní signaturou z první třetiny 19. století. Tentýž rukopis je i na snímku s názvem *Signatura Karlovy koleje*, tentokrát se záběrem přední desky, na niž je skutečně původní rukopisná signatura Karlovy koleje. Rozdíl můžete posoudit sami.

Zabýval se především fyzikou, matematikou, astronomií a meteorologií, zasloužil se o zvyšování úrovně výuky na školách, Marie Terezie jej dokonce pověřila dohledem nad gymnázii.

Stepling byl po otci Němec a po matce Čech, po smrti otce, sekretáře vyslanectví u říšského sněmu, se s matkou vrátili do Prahy. Studoval na jezuitské latinské škole a roce 1733 vstoupil do jezuitského řádu. Pobýval v Olomouci, Svidnici a Kladsku a poté se vrátil do Prahy. Během studií byl ovlivněn profesorem matematiky Ignatzem Mühlwenzem. Po vysvěcení na kněze v roce 1747 začal přednášet fyziku a matematiku, odmítl však vyučovat aristotelovskou filozofii, s níž nesouhlasil, a vzdal se kvůli tomu i místa profesora. Tento post přijal, až když mu bylo dovoleno začlenit do přednášek učení I. Newtona, L. P. Eulera a Ch. Wolfa. V novém duchu vychoval i budoucí učitele matematiky a fyziky na pražské univerzitě Jana Tesánka, Antonína Strnada a F. J. Gerstnera. S ohledem na jeho zásluhy o rozvoj vzdělávání mu byla ponechána profesura i po zrušení jezuitského řádu.

Nejčastěji jsou zmiňovány Steplingovy zásluhy o rozvoj astronomie, zavedení pravidelných meteorologických měření, či zavedení výuky na vědeckých základech včetně praktických ukávek. V matematice se věnoval integrálním počtům, prvočíslům a teorii čísel. Méně známá je skutečnost, že se zabýval experimenty se statickou elektřinou a zajímal se o ochranu před bleskem. V archivu města Poličky se dochoval Steplingův dopis s návrhem hromosvodu pro děkanský kostel, jenž je považován za první elektrotechnický posudek, zpracovaný u nás (viz článek J. Stepling – problémy s údaji jsou letité).

Steplingovy práce vycházely, jako první u nás, z výsledků soudobé fyziky. Věnoval se Bradleyho objevu aberrace světla. Při výpočtech vycházel z newtonovské koncepce, podle níž je vesmír statický a zaplněný stálými, které jsou v klidu. Zabýval se problematikou přechlazené vody, jež může být kapalná i při teplotě nižší než 0 °C.

Pro novou přesnou mapu Německa změnil zeměpisné délky Prahy. Používal dvou metod, zatmění Měsíce a zatmění satelitů Jupitera, údaje doplnil přesnějšími měřeními vstupu a výstupu některých měsíčních kráterů do zemského stínu. Došel k závěru, že klementinská hvězdárna leží 32°11'15" východně od Ferra.

19. 4. m.	26. 21.	S. W. fere	4.	nubes sparsa
7	26.	61.	S. W. fere	12
4 p. m.	27.	12.	-	nubilum
9	27.	21.	-	Serenum.

Ab hora 9. pomeridiana 15. Februarii perpetuo decrevit altitudo Barometri ad quartam usque matutinam 19. Torum decrementum fuit unius digiti & 1/2 Lineae. 18. A quarta Matutina ad Vespem decipius est Mercurius fere per sex lineas mensurae Parisiensis, qui velox descendens vehementer venti fecerunt indicium praesertim.

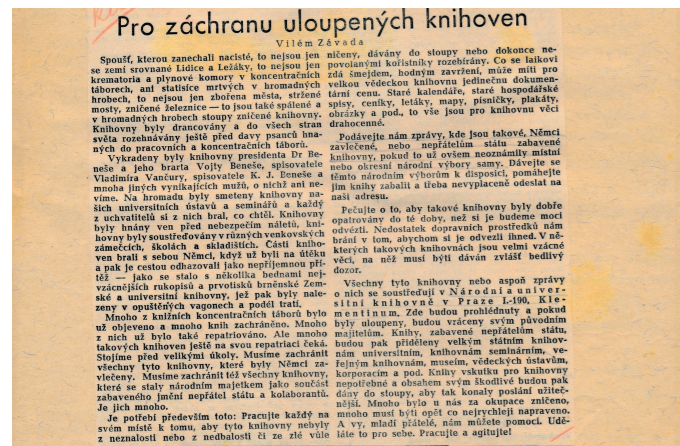
Ventus ortus est sub meridiano noctem fere ex S. W. calidus erat & nubes illo impulsa magna celeritate ferebantur intermicante Luna plena, venti fluxus in superiore aëris Regione continuus fuit, & vis ac impetus tantus, ut fumaria plura everteret, rethaque abspiceret. Vento orto nihilominus (ut videre est ex observacionibus) Mercurius in Barometro decemfium continuavit usque ad 4. Matutinam 19. Februarii, quo tempore venti vis & furor fumus exiit. Dehinc Mercurius ascendere coepit languentem etiam illo pedetentim vento. Excursus collataeque fedulo relationibus publicis con-

N. II.
OBSERVATIONES METEOROLOGICAE DIE 15. FEBRUARII ANNI 1756.
AD 19. EJUDEM. SUIUS VENTUS INSOLITUS DIE 15. FEBRUARII 1756.
METSUUMI REPERIENDI UNA CUM AEROSATIS.

D. H. & Al. Barom.	Vent. Dir.	Vis venti.	C. C. C. Status
15. 9. p. m.	27. 2.	-	nubes sparsa
17. 4. m.	27. 2.	S. W.	Serenum
7	27. 2.	S. S. W.	nubilum
3 p. m.	27. 2.	-	nubes sparsa
18. 4. m.	27. 12.	-	nubes sparsa
7	27. 1.	-	nubes sparsa
3 p. m.	26. 21.	-	nubilum
9	26. 21.	-	nubilum

Observationes meteorologicae, ukázky

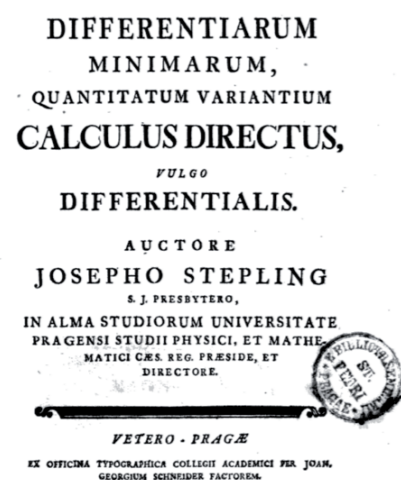

Článek Viléma Závady v *Mladé frontě*, 1945, NA

V časopise *Nova Acta Eruditorum* z roku 1748 o tom podal podrobnou zprávu, jež byla první vědeckou prací této hvězdárny.

V Klementinu měl výrazný podíl na založení observatoře, když původně vyhlídkovou věž nechal vybavit astronomickými přístroji. Sám přispěl na jejich nákup částkou 4000 zlatých. Hvězdárna byla otevřena v roce 1751 a Stepling se stal jejím prvním ředitelem. Zavedl zde meteorologická pozorování a měření. S měřením nebyl v českých zemích úplně první, byl však první, kdo měřil tlak a teplotu vzduchu systematicky během celého kalendářního roku (1752). Doplnil je měřením atmosférických srážek, které je nejstarším v českých zemích. Od roku 1775 bylo zavedeno každodenní měření, záznamy se však dochovaly jako nepřerušovaná řada pouze u teploty vzduchu.

Záznamy měření

Differentiarium, ukázka

Se svými poznatky Stepling seznamoval své kolegy i veřejnost a shrnul je ve spisu *Observationes...* Zde značnou část věnuje praktickému využití výsledků meteorologických měření pro plánování osevu půdy. Zajímavý je i Steplingův popis vichřice ve střední Evropě ve dnech 17.–19. 2. 1756 (viz [článek J. Munzara Josefa Steplinga a vichřice ve střední Evropě v únoru 1756.](#))

Stepling byl členem Společnosti pro orbu a svobodná umění v Čechách a dále Soukromé učené společnosti pro rozvoj matematiky, vlasteneckých dějin a přírodovědy, pozdější [Královské české společnosti nauk](#).

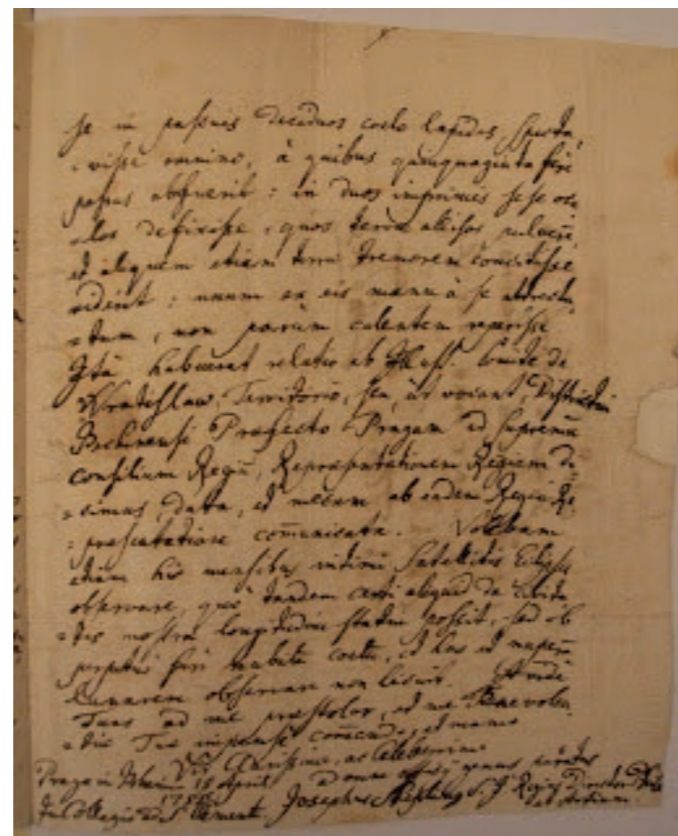
K uctění jeho památky a ocenění celoživotních zásluh nechala Marie Terezie po jeho smrti postavit pomníček od sochaře [Ignáce F. Platzera](#), který dnes stojí v Klementinu naproti vstupu do Astronomické věže.

Pomníček v Klementinu

Vědecký význam Josefa Steplinga bude jedním z témat podzimní konference *Klementinum a jezuitská věda*, kterou ve dnech 9.–10. 11. 2016 pořádá v [Klementinu](#) Národní knihovna ČR ve spolupráci

s Astronomickým ústavem Univerzity Karlovy, Ústavem dějin Univerzity Karlovy a Archivem Univerzity Karlovy.

Steplingův dopis s popisem meteoritu v Táboře

Jak probíhá digitalizace fondu NK ČR

Výběr dokumentů určených pro digitalizaci se snaží v maximální míře přispívat ke zmenšení negativních dopadů revitalizace budov NK ČR, která omezuje dostupnost tištěných fondů. Od poloviny roku 2015 se hlavním kritériem pro výběr dokumentů k digitalizaci stala frekvence výpůjček. Na základě údajů z knihovního systému Aleph vznikl seznam všech dokumentů, které byly vypůjčeny víc než 20x a byly vydány od roku 2002 do současnosti. Druhým kritériem výběru dokumentů je soulad mezi velikostí, stavem dokumentu a možnostmi typu skeneru. Např. při výběru periodik musíme zohlednit fyzický stav a volnou kapacitu skeneru. Převážnou část periodik je nutné skenovat na manuálním skeneru, který je bohužel do konce letošního léta zcela obsazen připravenými dokumenty. NK ČR má v současné době k dispozici 9 skenerů pro automatizované či manuální skenování.

Pracoviště digitalizace je umístěno v Hostivaři, řada dokumentů určených pro digitalizaci je naopak uložena v Klementinu. Prvním krokem je vyskladnit vybrané dokumenty z klementinských skladů podle zmíněného seznamu. Za jeden pracovní den je možné ve skladech připravit 200 až 300 svazků. Ty jsou pak v následujících dnech převezeny do Hostivaře. Zde probíhají další činnosti předcházející samotné digitalizaci. Informace o při-

pravované digitalizaci jsou importovány do [Registru digitalizace](#), provede se kontrola záznamu a fyzického stavu dokumentu.

Dávka o 200 svazcích zpravidla vyžaduje přípravu na digitalizaci (včetně zakládání pokynů pro skenování) asi 2 až 6 dní (podle složitosti dokumentu, jeho neúplnosti či výskytu sledovaných parametrů pro popis dokumentu i jeho digitalizaci). Jakmile je část dokumentů prohlédnuta, provádí se zakládání dokumentů do digitalizačního workflow v dávkách, které čítají zpravidla 20 až 50 svazků v závislosti na typu skeneru. V případě nesrovnalostí v záznamech se tyto problémy řeší přímo s odpovědnými pracovníky v lince. Zpravidla se dokumenty vybrané v pondělí dostanou do dávek nejdříve v pátek, ale v některých složitějších případech může dojít k prodlevě i více než 14 dní.

Standardní průchod oddělením skenování má několik odlišných variant, které závisí na tom, jaký způsob digitalizace je použit. Nejjednodušší a nejrychlejší je průchod dokumentovým skenerem. Přirovnání rychlosti pokulháva, ale pro ilustraci lze toto skenování přirovnat k počítání bankovek ve finančních ústavech. Použitelný skener dokáže během hodiny naskenovat 600 listů, tj. 1200 stran. Je potřeba zmínit, že skeny jsou ořezány již v procesu skenování zcela automaticky, bez nutnosti zásahu člověka. To výrazně zrychluje celý proces digitalizace. Ostatní skenery mají „kadenci“ výrazně nižší. Výkon je dán vždy tím, jaký je stav knihy, a je pro každý typ knihy i formát výrazně jiný. Všechny ostatní skenery již vyžadují manuální provádění ořezů. Obecně lze konstatovat, že na manuálních skenerech, kde se skenovaná předloha pohybuje v průběhu skenování na skenovací ploše, je následný proces ořezávání složitější než na ostatních skenerech, kde se dokument upíná, a tím pádem nedochází (alespoň ne tak rychle jako u manuálního skeneru) k pohybu předlohy.

Ze skeneru se data exportují na diskový prostor, odkud pracovník nejdříve provede oříznutí stran a následně editaci dokumentu (seřídí dokument dle logické struktury a vytvoří popisná metadata). To, jak rychle se metadata dostanou k těmto pracovníkům, je dáno zátěží linky, ale také nastavením priorit při zpracování. Nad takto dokončeným dokumentem se provede kontrola a poté začínají automatizované procesy (spouští se [OCR](#), konvertují se obrazová data, generují se balíčky pro dlouhodobé úložiště i pro [Kramerius 4](#)). Pro uživatele zveřejněním začíná možnost s dokumentem pracovat. Pro pracovníky knihovny začínají starosti, jak dokument trvale uchovat.

Tři otázky pro... Zuzanu Kvašovou, ředitelku Odboru digitálních fondů

Jak probíhá správa digitálních dokumentů a proč je nutná?

Digitální dokumenty, které v Národní knihovně ČR (a nejen v ní) vznikají, je třeba dlouhodobě spravovat, protože samotnou

digitalizací starost o tyto dokumenty nekončí, ale naopak začíná. Úsilí a náklady vynaložené na digitalizaci je nutné zajistit proti případné ztrátě, kterou jsou digitální dokumenty při nevhodném zacházení ohroženy více, než ty klasické. Proto jsou ukládány do dlouhodobého úložiště v tzv. archivačních balíčcích. Balíčky obsahují digitální obrazy ve vysoké kvalitě a sadu údajů (metadat) vztahujících se jak k digitalizovaným dokumentům, tak k samotným digitálním obrazům, které správcům úložiště usnadní jejich správu v budoucnosti.

Výslednou podobu archivačního balíčku určují vydávané standardy digitalizace a dlouhodobé ochrany, které zajišťují, aby digitalizované dokumenty byly konzistentní a bylo nad nimi možno provádět procesy dlouhodobé ochrany. Národní knihovna zajišťuje vedle správy digitalizovaných dokumentů také archivaci a zpřístupnění webových dokumentů.

Jak si uživatel může digitalizované dokumenty prohlédnout?

Uživatelům, kteří mají zájem si prohlédnout digitalizované dokumenty, slouží digitální knihovna [Kramerius](#). V digitální knihovně jsou zpřístupňovány monografie a periodika, digitalizované v rámci projektu [Národní digitální knihovny](#) a dřívějších projektů, nyní tedy celkem cca 40 milionů stran. Zpřístupnění dokumentů se řídí pravidly autorského zákona. Všechny dokumenty v digitální knihovně je možné si prohlédnout na terminálech ve studovnách Národní knihovny. Část dokumentů, která nepodléhá autorskoprávní ochraně, je dostupná online všem uživatelům.

Archivuje Národní knihovna i digitální obsah z internetu?

Ano, Národní knihovna provádí již od roku 2005 pravidelnou archivaci českého webu. Smyslem této činnosti je uchovat alespoň část z velkého množství dokumentů a informací, které jsou dostupné v prostředí webových stránek a zachovat pro budoucí generace odraz toho, jak český internet vypadal. Webarchiv provádí jak kompletní archivaci celé české domény, tak archivaci vybraných webových zdrojů, které je důležité z hlediska posílání Národní knihovny uchovat.

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovník? Tváře skal

Jan Lukavec

Jak vypadala první výtvarná ztvárnění Teplických a Adršpašských skal? Jak se od té doby až do současnosti jejich obraz proměňoval? Jak si s jejich tajemnou krásou poradili Johann W. von Goethe, Josef Navrátil, Mikoláš Aleš nebo Julius Mařák? I na tyto otázky odpovídá publikace [Tváře skal](#) od Petra Hnyka.

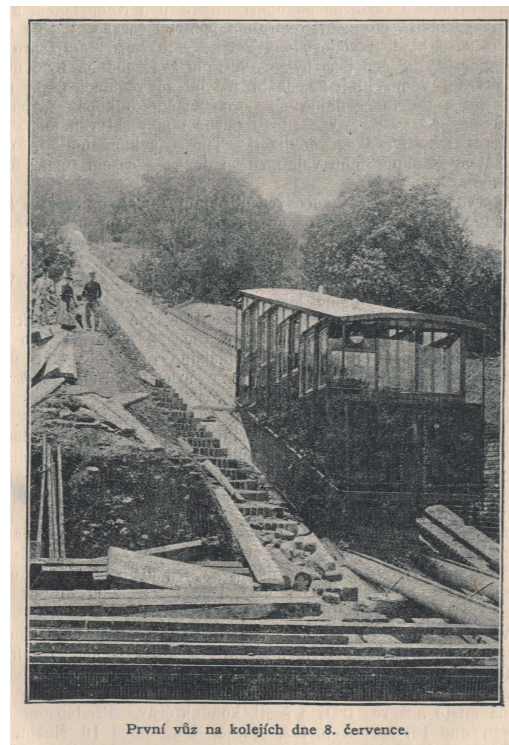
Jak uvádí autor, první knižně vydanou ilustrací Adršpašských skal je mědirytina lékaře a učence Gottfrieda Heinricha Burgharta z roku 1736. Oproti tomu rytina kresliře Michaela Rentze (1698–1758) byla zhotovena již roku 1723, ale zveřejněna až později. Po těchto dvou umělcích pak přišla dlouhá řada jejich následovníků, kteří pod dojmem návštěvy lokality vytvořili množství rytin, kolorovaných leptů, litografií, olejomalb, akvarelů, perokreseb, grafických listů či obrazů vzniklých digitálně. Jestliže na nejstarších zobrazeních jsou skály značně stylizované a vypadají spíše jako kamenné stromy nebo obří stalagmity, později se mnozí přiblížili jejich „realistickému“ vyobrazení. V řadě pozdějších obrazů ovšem můžeme rozlišit vliv impresionismu, expresionismu nebo abstrakce. Zvláště ve výtvořech z první poloviny 19. století je daná krajina znázorněna jako přehledné a idylické pastviny s mírným dobyt看em, úhlednými skalami a spořádanými občany ve vzorném vycházkovém ošacení (Friedrich Tittel). Později ovšem tato biedermeierovská atmosféra ustupuje, vznikají například obrazy Sidonie Springer (1878–1937): na jednom z nich se osamělý houslista oddává své melancholické hře na vrchu skaliska, kde mu společnost dělají jen torza dávno uhynulých kmenů borovic (podle Hnyka dílo odráží malířčin stav po rozchodu s manželem). Přízračná atmosféra promlouvá i z maleb Josefa Seiferta (1886–1937), původem z Podkrkonoší, který místo postavy vládce hor Krakonoše do svých obrazů z Adršpašska vnášel nadpřirozené duchy přírody. V podobě nahé ženy tak například ztvárnil ducha Adršpašského vodopádu; v obraze Konečně sami se uprostřed skal dva milenci oddávají jeden druhému netušice, že je z jeskyně upřeně pozoruje bazilišek. I v ilustracích Marcely Tojnarové je oblast zabydlena skřítky, vílami, čarodějnicemi a dalšími nadpřirozenými bytostmi. Tato výtvarnice mimochodem ilustrovala autorovu předchozí knihu Ze skal a z podskalí: pověsti z kraje Adršpašsko-teplických skal.

Hnyk v knize pečlivě sepsal stručné životopisy zařazených umělců, někdy i málo známých či téměř zapomenutých, ve kterých občas naznačil autobiografické konotace tvorby či jejich stylové zaměření. Naopak v ní nenajdeme úvahy nad dějinami postupného proměňování vztahu člověka k horám ani specifickou historii objevování „jeho“ lokality, v níž sehrál významnou úlohu požár v roce 1824 (zde je možné odkázat na obsáhlou a povedenou knihu Adršpašsko). Publikace neobsahuje ani pokus o obecnější zhodnocení vývoje zobrazování těchto největších skalních měst v celé Evropě. K podobným myšlenkovým syntézám ale kniha poskytuje bohatý barevný materiál, dokazující známou tezi historika umění Ernsta Gombricha, že malíř nemaluje to, co vidí, nýbrž spíše vidí to, co maluje. Shromážděné obrazové dokumenty tak mohou sloužit jako podklad ke kunsthistorickému výzkumu, ale rovněž jako podnět či pozvánka i laickému čtenáři, aby onu jedinečnou oblast sám navštívil a udělal si tam svůj vlastní „obrázek“ sám.

Střípky z Archivu NK ČR 125 let rozhledny a lanové dráhy na Petříně

Kateřina Hekrdlová

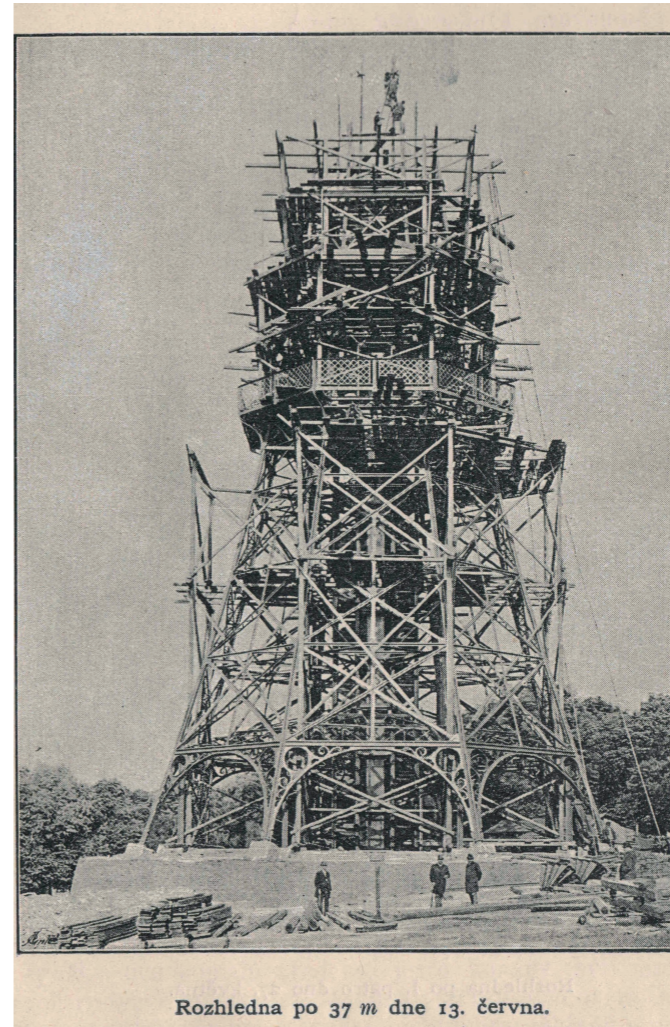
Vše začalo cestou Klubu českých turistů na světovou výstavu v Paříži v roce 1889. Její účastníci byli tak okouzleni Eiffelovou věží, že se rozhodli u příležitosti Jubilejní zemské výstavy v Praze v roce 1891 postavit na Petříně její pětkrát menší kopii. Již na říjnové schůzi výboru byl předložen předběžný rozpočet na stavbu ve výši 32 000 zlatých. V únoru následujícího roku byla pro stavbu rozhledny ustavena komise, která dostala za úkol celou akci připravit, a zároveň bylo rozhodnuto vybudovat s rozhlednou i lanovou dráhu. Komise oslovila pražskou městskou radu, zda se ujme její stavby. Do toho se městu nechtělo, přislíbilo však, že vyjde všemožně vstříc soukromým podnikatelům. Zároveň bylo dohodnuto, že po umožnění stavebních nákladů převezme Praha rozhlednu do svého majetku a péče. Projekt lanové dráhy počítal s jejím prodloužením za Strahovskou bránu, kde by na ni navazovala tramvaj do Stromovky a ke Hvězdě.

První vůz na kolejkách dne 8. července.

Dne 28. dubna 1890 se v Živnostenské bance konala ustavující schůze Družstva rozhledny na Petříně, které získalo od města i koncesi ke stavbě lanové dráhy. Městská rada rovněž zapůjčila za příznivých podmínek pozemek na stavbu rozhledny. Obě stavby byly financovány formou upisování tzv. závodních podílů, přičemž jeden podíl měl hodnotu padesáti zlatých.

Stavba rozhledny podle návrhu arch. Vratislava Pasovského, přičemž autory konstrukce byli Ing. František Prášil a Ing. Julius Souček z První českomoravské továrny na stroje v Praze, začala 16. března 1891 pozemními pracemi. Dokončena byla 2. července, kdy byl na jejím vrcholu vztyčen prapor. Poté následovaly

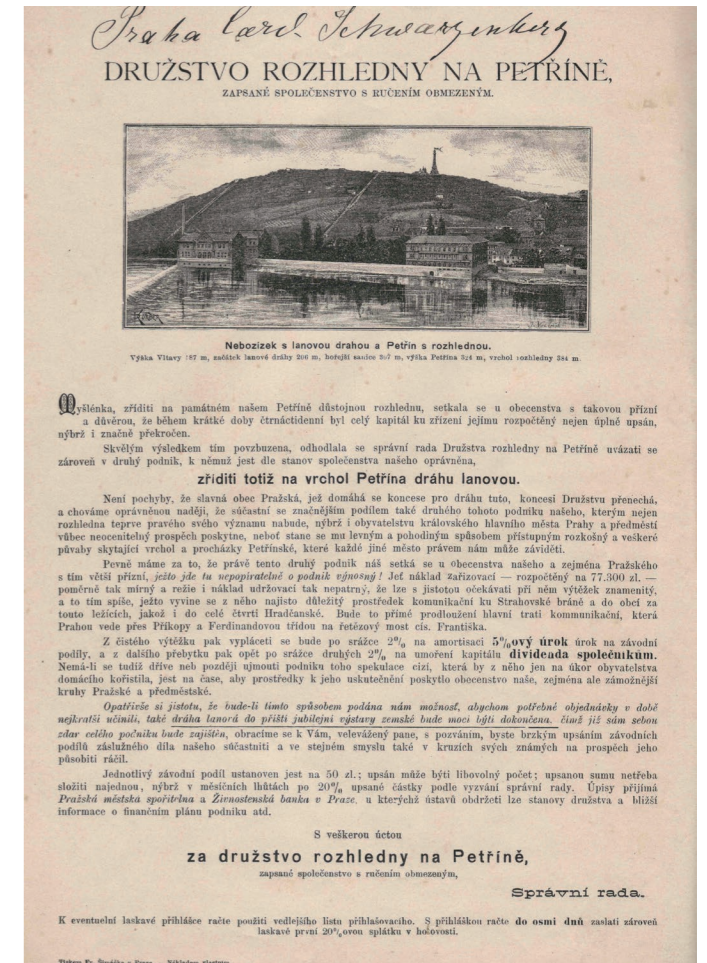

Rozhledna po 37 m dne 13. června.

Fotografie z knihy Kurz, Vilém: *Rozhledna na Petříně v Praze 1891*.

řemeslnické práce. Pozemní práce na lanové dráze začaly 2. února a už 7. července 1891 na ni byl kladkostrojem vyzdvižen první vagón, vyrobený firmou Ringhoffer, druhý jej následoval o dva dny později. Další den byl jeden z vozů vytažen nahoru a oba byly spojeny lanem. V pondělí 13. července byly zahájeny zkušební jízdy, 25. července ve tři hodiny odpoledne pak začal veřejný provoz lanovky. Do 14. srpna přepravila 32 725 osob a bylo prodáno 20 957 lístků. Lanovka fungovala na principu vodní převahy. Voda byla napouštěna do vodojemu vozu v horní stanici, a ten pak svoji vahou vytáhl dolní vůz. K tomu účelu tam byla zřízena staniční nádržka, do které byla voda přiváděna vodovodem z Petřína, dole pak byla vypuštěna do odpadu nárazem ventilu o nakloněnou plochu mezi kolejemi. Na vytažení jedné osoby se počítalo průměrně se 75 kg vody a kapacita vozu byla až 50 lidí.

Slavnostní zahájení provozu rozhledny a lanové dráhy proběhlo 20. srpna 1891. Družstvo plánovalo další akce, aby „přitažlivost“ Petřína neochabnula“. Po skončení Jubilejní zemské výstavy se počítalo s přesunutím Pavilónu českých turistů (byl přenesen v roce 1892 a zřízeno v něm bludiště) a České chalupy, uvažovalo se dokonce o zřízení zoologické zahrady na Nebozítku a dalších zábavních podniků.

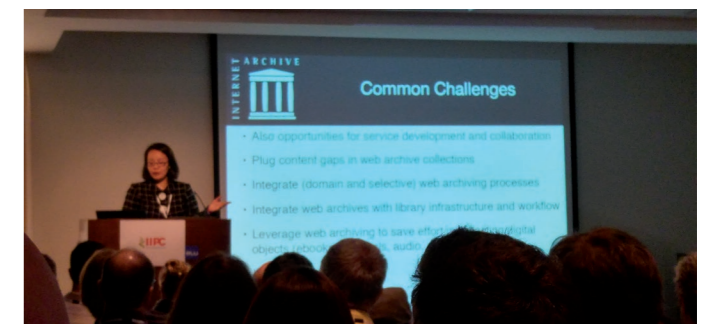
Družstvo rozhledny na Petříně nabízí závodní podíly na stavbu lanové dráhy na Petříně.

Archivace webu v národních knihovnách – průzkum

Barbora Rudišínová, Jaroslav Kvasnica

Průzkum je k dispozici na: https://docs.google.com/document/d/1uP6DrwaUe-tbzz_SW7QMSKLTkCNpjg9n-FzHTCoOwoOA/edit?pref=2&pli=1

V dubnu jsme se za český Webarchiv zúčastnili setkání a konference mezinárodního konsorcia IIPC (International Internet Preservation Consortium), jehož členy jsou téměř všechny významné webové archivy (např. webový archiv Britské knihovny, organizace Internet Archive aj.), které se konaly v Reykjavíku na Islandu.

V rámci konference byl prezentován také průzkum, mapující stav webových archivů v národních knihovnách. Průzkum vede Helen Hockx-Yu z organizace **Internet Archive**, která má s touto problematikou velké zkušenosti jako bývalá ředitelka webového archivu Britské knihovny. V rámci průzkumu, jenž probíhal od listopadu 2015 do března 2016, bylo dotazováno přes 30 organizací i jednotlivců. Z 246 národních knihoven se zabývá archivací webu pouze přes 30 knihoven.

Závěry tohoto výzkumu byly shrnuty a rozděleny do několika kategorií. V oblasti **strategie** platí, že národní knihovny provádí archivaci webu samy, případně prostřednictvím externích služeb. Národní knihovny obvykle provádějí celoplošné sklízni národních domén, které doplňují menšími výběrovými sklízni. Problémem je identifikace národních zdrojů mimo národní doménu.

Národní knihovny také ve většině případů začleňují webové zdroje mezi ostatní knihovní fondy a v rámci webových archivů používají metody běžně aplikované v dané knihovně pro budování a organizaci knihovního fondu. V národních knihovnách převládá software pro sklízni dat (Heritrix) a pro zpřístupnění (Wayback) vyvinutý organizací Internet Archive, ale běžná je i jejich úprava pro potřeby dané knihovny. Mnohé národní knihovny také musí čelit škrtům v rozpočtu.

Co se týká **obsahu** kolekcí webových zdrojů, zejména jeho kvality a úplnosti, knihovny řeší problém v neúplnosti obsahu archivovaných zdrojů a projevují zájem o archivaci sociálních sítí (což je zatím z technických i právních hledisek komplikované), ale běžně archivují materiály, jako jsou e-knihy, elektronická periodika, zvukové materiály nebo mapy.

V oblasti **zpřístupnění** převažuje omezený přístup k obsahu webových archivů (copyright) a z tohoto hlediska je také přínos webových archivů vnímán jako limitovaný. Webové archivy spojuje přání mít více uživatelů a snaha poskytovat archivní data pro výzkumné účely. Zhruba 20 let archivace webu zaznamenalo od počátku významný pokrok, lepší porozumění právní stránce, zvyšuje se počet případů vědeckého využití webových archivů zejména na základě tzv. velkých dat (big data). Slabou stránkou je však nedostatečný technologický pokrok v oblasti archivace webu, kdy zachycení obsahu i jeho zpřístupnění zaostává za prudkým vývojem webových technologií.

Jaké jsou tedy výzvy a příležitosti v oblasti webové archivace do budoucna?

- Vyřešit nedostatky v obsahu webových archivů zejména archivací obsahu bez ohledu na jeho formát (nutný vývoj nových technologií) a lepší identifikaci národních zdrojů ležících mimo národní domény.
- Sjednotit a propojit procesy webové archivace.
- Zapojit webové archivy do infrastruktury knihoven a do jejich workflow.
- Pokračovat v uchování tradičních dokumentů v elektronické podobě (e-knihy, el. periodika atd.) a tento proces napříč knihovnou sjednotit.
- Zlepšit přístup k webovým archivům a zvýšit jejich využití.

Významné návštěvy a události v NK ČR

Roger Chartier, odborník na dějiny knihy, vydavatelství a četby v moderní době, profesor na Collège de France a vedoucí Katedry písemnosti a kultury v moderní Evropě, navštívil během pobytu v Praze také Národní knihovnu ČR. Celým historickým areálem Klementina včetně barokního jádra jej provedl PhDr. Petr Kroupa, pověřený řízením NK. V rámci harmonogramu průběhu setkání zavítal prof. Chartier do Oddělení rukopisů a starých tisků, kde mu bylo umožněno nahlédnout do řady vzácných dokumentů, například *Sborníku nejstarších českých modliteb a písní* ze druhé poloviny 14. století, *Kroniky tak řečeného Dalimila* z 15. století, *Čínsko-latinského slovníku* jezuitského misionáře nebo prvního vydání *Bible kralické*.

Dne 13. května 2016 převzal na knižním veletrhu Petr Kroupa dar čínských publikací od zástupců čínských nakladatelů. Přes sto knih věnoval čínský Státní úřad pro rádio, film a televizi (State Administration of Press, Publication, Radio, Film and Television) do fondu Národní knihovny ČR.

Jde o publikace přibližující tamní dějiny a kulturu, ale rovněž o překlady českých autorů do čínštiny, a to jak textů beletristických (Jaroslav Hašek, Karel Čapek, Vladislav Vančura, Josef Škvorecký, Bohumil Hrabal, Ivan Klíma, Milan Kundera), tak i populárně naučných. V druhé, značně pestré skupině najdeme klasická díla filozofická (Karel Kosík) či lingvistická (Vilém Mathesius), stejně jako poměrně nedávné tituly z oblasti společenských a náboženských souvislostí ekonomie (Tomáš Sedláček), zpracování obrazové informace (Jan Flusser) nebo dokonce chirurgie srdečních chlopní.

Dne 19. května 2016 navštívil Národní knihovnu velvyslanec Indie pan Krishan Kumar. Z jeho rukou převzala NK ČR dar 40 kvalitních publikací. Velvyslanec projevil zájem o naši sbírku indických rukopisů na palmových listech a o zahájení spolupráce mezi NK ČR a indické Národní knihovny v Kalkatě.

Na základě pozvání pana Richarda Kadlčáka, velvyslance ČR v Estonsku, zavítal PhDr. Petr Kroupa, pověřený řízením NK ČR, společně s Mgr. Adolfem Knollem, tajemníkem NK ČR pro vědu, výzkum a mezinárodní vztahy, do Tallinnu a Tartu v Estonsku. Cílem cesty bylo seznámit se s estonskými kulturními institucemi, jako jsou například knihovna Tallinnské technické univerzity, Estonské centrum dětské literatury, Estonský kulturní institut, Národní knihovna Estonska a prohloubit česko-estonskou spolupráci. Během návštěv estonských institucí byli zástupci NK ČR spolu s představiteli Velvyslanectví ČR v Estonsku součástí české kulturní delegace. Výsledkem jednání je dohoda o revizi a rozšíření smlouvy o vzájemné spolupráci mezi NK ČR a NK Estonska.

Kalendárium aneb víte, že ...

... před 510 lety, 1. 7., zemřel **Matěj Rejsek**, stavitel, sochař, kameník, člen kamenického cechu, původně absolvent univerzitního studia artistické fakulty, bakalář a správce (rektor) Týnské školy na Starém Městě pražském. Byl představitel jagellonské gotiky, tvořil především v Praze, Rakovníku a Kutné Hoře.

... před 125 lety, 1. 7., byla založena **Ústřední knihovna v Praze, dnes Městská knihovna**

... před 230 lety, 8. 7., **zahájilo činnost české Vlastenecké divadlo Bouda**, které se nacházelo uprostřed Koňského trhu, dnešního Václavského náměstí. Stavba divadla byla veřejnosti ohlášena 12. 6. 1786 a již 8. 7. téhož roku se zde hrála první hra – překlad Ifflandovy hry *Vděčnost a láska k vlasti*. Během půldruhého roku společnost sehrála 120–140 českých představení, což se již nikdy obrozenému divadlu nepodařilo. Divadlo se

v letech 1788–1789 dostalo do finanční krize. 26. 9. 1789 byla Bouda stržena. Počátky a rozmach Vlasteneckého divadla jsou spojovány především se jménem Václava Tháma.

... před 160 lety, 11. 7., zemřel **Josef Kajetán Tyl**, dramatik a herec.

... před 250 lety, 14. 7., zemřel **František Maxmilián Kaňka**, barokní architekt a stavitel.

... před 45 lety, 21. 7., bylo nařízením vlády ČSR č. 66/1971 prohlášeno **historické jádro Prahy za památkovou městskou rezervaci**. Území zahrnuje Staré Město, Nové Město, Malou Stranu, Hradčany, Josefov a Vyšehrad, svou rozlohou je největší památkovou rezervací na světě.

... před 90 lety, 23. 7., se narodil **Ludvík Vaculík**, spisovatel a novinář, autor manifestu *Dva tisíce slov* a zakladatel samizdatové edice *Petlice*.

... před 125 lety, 25. 7., byl **zahájen provoz lanové dráhy na Petřín**.

... před 160 lety zemřel **Karel Havlíček Borovský**, básník, satirik a novinář, zakladatel české žurnalistiky, satiry a literární kritiky.

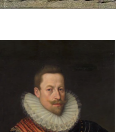
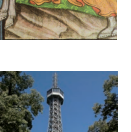
... před 710 lety, 4. 8., byl v Olomouci zavražděn **král Václav III.**, poslední panovník z rodu Přemyslovců.

... před 720 lety, 10. 8., se narodil **Jan Lucemburský**, český král, otec Karla IV. (zemřel před 670 lety, 26. 8., v bitvě u Kresčaku).

... před 125 lety, 20. 8., byla slavnostně **otevřena rozhledna na Petříně**.

... před 225 lety, 21. 8., byla při příležitosti korunovace Leopolda II. českým králem zahájena **v pražském Klementinu první výstava průmyslových výrobků** v českých zemích a jedna z prvních v Evropě. Konala se pod názvem **Waarenkabinet** na přelomu srpna a září 1791 v letním refektáři, dnešní Všeobecné studovně. Výstava dokumentovala tehdejší rozvoj českých manufaktur a dle dobového tisku císař Leopold II. s manželkou a doprovodem byli její návštěvou nadšeni.

... před 400 lety, 27. 8., vydal **císař Matyáš Habsburský** privilegium, jímž potvrzuje veškeré starší výsady a práva jezuitské koleji u sv. Klimenta na Starém Městě pražském. Jezuitské škole byla také stvrzena plná práva obecného učení (studium generale), což znamenalo, že tituly zde udělené byly obecně platné, tedy uznávané v celém (de facto západokřesťanském) světě.

Zveme vás

Výstavní chodba – přízemí

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

TRADIČNÍ TIBETSKÁ KNIHA A MALBA

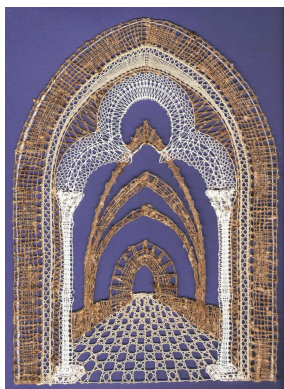
26. 5.–9. 7. / po–so 9–19 h.

Výstava představuje tradiční tibetskou knižní kulturu a sakrální malby z první poloviny 20. století. Tisky, thangky, dřevěné tiskařské matrice i votivní předměty pocházejí ze soukromých sbírek v Ladaku, Tibetu, Mongolsku a Nepálu.

TVOŘIVÉ RUCE

10. 8.–10. 9. / po–so 9–19 h.

Výstava kreseb, maleb, keramiky, drátování, paličkování, smaltů, fotografií, prací z kůže, papíru, korku či textilu – patchworku, batiky, loutek, aj. Autorkami vystavených prací jsou členky Klubu tvořivých knihovníků, který vznikl jako nová sekce Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) v roce 2010 a sdružuje převážně knihovnice s výtvarným zaměřením.

Letní program K 190 na nádvoří Klementina
Vstup volný

ADAM BORZIČ A MAGDALÉNA ŠIPKA: V uchu pne se strom, zvěř vychází ze záře...

25. 8. od 19 h.

Básnický večer orfického zařikávání, čarování a svádění s hudebním a tanečním doprovodem v podání básníka a publicisty Adama Borziče (*1978) a básničky, teoložky a publicistky Magdalény Šipky (*1990).

